

Nr 698

Av herr **Bohman m. fl.**, om vissa familjepolitiska åtgärder.

(Lika lydande med motion nr 574 i Första kammaren)

Familjepolitiken i vidare bemärkelse är något mycket omfattande och ganska svåröverskådligt. En nyligen utkommen lagsamling redovisar författningarna med familjepolitisk innebörd i sexton grupper fördelade på två huvudavdelningar, kontantstöd samt vård och service m. m. Härtill kommer alla de lagar och förordningar som formulerar den rättsliga grunden för familjens tillvaro: äktenskapslag, föräldrabalk m. m. Stor familjepolitisk betydelse har givetvis också skattepolitiken och bostadspolitiken.

Tre statliga utredningar sysslar för närvarande med familjefrågorna: familjeberedningen, familjeskatteberedningen och familjepolitiska kommittén. De har att framlägga förslag rörande vård och serviceresursernas utbyggnad, angående familjebeskattningen samt om det ekonomiska stödet till barnfamiljerna.

Enligt vår mening är det angeläget att allt detta utredningsarbete samordnas och tidsplaneras på sådant sätt, att hela utredningsmaterialet kan överblickas innan beslut fattas om större reformer på något av de områden utredningarna har att belysa. Mer genomgripande reformer av familjebeskattningen kan inte lämpligen genomföras utan kännedom om hur det direkta ekonomiska stödet till barnfamiljerna kommer att utformas. Det direkta ekonomiska stödet måste vägas mot de vårdmöjligheter och den service samhället ställer till familjernas förfogande och kostnaderna härför för den enskilde och för samhället. Allt detta gör det önskvärt att beslut kan fattas samtidigt för så stora delar som möjligt av det familjepolitiska området.

Att utredningsmaterial föreligger och beslut kan fattas för så stora delar som möjligt av det familjepolitiska området är alltså angeläget redan för att att få sammanhang i familjepolitiken. Men det är viktigt också för att det skall bli möjligt att säkrare bedöma vilka konsekvenser de familjepolitiska åtgärderna får för samhället i dess helhet. Stödet till barnfamiljerna, i vilka former det än utgår, innebär alltid att en del av barnkostnaderna överflyttas till de medborgare som inte själva har barn i de aktuella åldrarna. Härom är givetvis intet negativt att säga, och en fördelning av barnkostnaderna är just en av huvudavsikterna med hela familjepolitiken. Men det kan förtjäna att påpekas, att en sådan övervältring av kostnader inte kan få gå hur långt som helst utan att upplevas som en orättvisa.

Det är inte helt utan skäl som många ensamstående börjar tycka att de utgör en illa behandlad grupp i samhället. De beskattas hårdare än familjerna och gör inte anspråk på tillnärmelsevis lika mycket service och stöd av samhället. Inte minst på bostadsmarknaden finner sig de ensamstående missgynnade på ett sätt som kan uppfattas som direkt kränkande.

Om beslut fattas för ett litet avsnitt i sänder av det familjepolitiska området och varje beslut bland annat innebär en överflyttning av kostnader från familjerna till andra grupper är det risk för att de ekonomiska bördorna flyttas och fördelas på sätt som varken varit avsett eller önskvärt.

Det bör också framhållas att i den mån barnfamiljerna genom samhällets åtgärder sättes i stånd att i större utsträckning än nu och till högre kostnader efterfråga t. ex. tjänster som kräver insats av vårdpersonal, blir det i motsvarande grad svårare för andra vårdbehövande grupper att konkurrera om denna vårdpersonals tjänster. Härvidlag bör särskilt åldringarnas situation uppmärksammas. Det kan bli nödvändigt att vidtaga särskilda åtgärder i de äldres intresse, om de inte skall råka ut för ökade svårigheter i samband med att större resurser, såväl ekonomiska som personella, ställs till barnfamiljernas förfogande.

Vi vill i detta sammanhang erinra om, att en strävan till rättvis beskattning alltid utgjort ett väsentligt inslag i högerpartiets familjepolitiska förslag. En konsekvent tillämpning av principen skatt efter förmåga har fördelen att kunna tillämpas utan att kunna skapa orättvisa för någon.

I anslutning till önskemålet om samordnat utredningsarbete vill vi peka på ett område där förberedelserna för kommande reformer enligt vår mening inte bedrivs i tillräcklig omfattning. Det gäller forskningen rörande hur olika vård- och tillsynsformer verkar på barnen. Vi har inte för avsikt att i denna motion ta upp frågor rörande utbyggnad av barnstugeverksamheten utan ämnar återkomma härtill i samband med den speciella proposition som aviserats i detta ämne. Men redan här vill vi framhålla att vissa åtgärder som på utredningsstadiet föreslagits enligt vår uppfattning icke bör genomföras utan föregående grundlig forskning. Det gäller t. ex. förslaget om integrering av lekskolor och daghem.

En barnstugeorganisation bör icke få genomföras utan föregående grundlig forskning om hur systemet kan komma att verka på barnen. Vi förordar därför att försöksverksamhet snarast igångsättes så att erfarenheter kan vinnas innan beslut fattas om att föra ut systemet i stor skala.

Då det gäller utformningen av samhällets stöd till familjerna måste vi utgå från vår principiella uppfattning om familjerna som hörnstenen i samhällsbyggnaden. Strävan måste vara att stärka familjerna som självständiga och livskraftiga enheter och tillgodose barnens behov av goda uppväxtförhållanden. Vi är emellertid medvetna om att detta långt ifrån är det enda motiv som numera spelar in vid bedömningen av familjernas situation och utformningen av familjepolitiken. Där är t. ex. också befolkningspolitiska motiv, den ideolo-

giskt färgade önskan att bl. a. med familjepolitiska medel främja likställigheten mellan män och kvinnor samt arbetsmarknadens intresse att tillgodogöra sig den arbetskraftsreserv som de gifta kvinnorna anses utgöra.

Vi kan inte utan vidare acceptera detta sätt att beakta de gifta kvinnorna huvudsakligen som en arbetskraftstillgång. Det ständiga betonandet av denna synpunkt skapar ett intryck av att samhället inte betraktar kvinnans arbete i hemmet som en fullvärdig insats. Enligt vår mening bör samhällets åtgärder i möjligaste mån vara neutrala i den meningen att de lämnar familjerna fritt val att, utan ekonomiska påtryckningar, ordna sitt liv efter egen önskan. Den ena formen för tillsyn av barn bör inte favoriseras framför den andra.

Ökad förvärvsverksamhet bland gifta kvinnor har orsakat ökad efterfrågan på barntillsyn. Genom statlig bidragsgivning har ett ensidigt gynnande av barndaghem skett, vilket i sin tur åsamkat kommunerna avsevärda kostnader. Den kraftiga subventioneringen av avgifterna har minskat möjligheten för den enskilde att göra ekonomisk jämförelse med andra former av barntillsyn. Familjedaghemmen är värdefulla och nödvändiga alternativ till barndaghemmen och ställer sig även med marknadsmässig ersättning och tillräcklig kommunal handledning och inspektion betydligt billigare än daghemmen. Taxorna för dessa vårdformer bör för bemedlade föräldrar anpassas i riktning mot de verkliga kostnaderna.

Önskar institutioner eller företag kommunal service i form av barndaghem är det lämpligt att de får detta i både projektering och kostnader. Det är dock önskvärt att barnen inte åsamkas för långa resor mellan hem och daghem.

Lekskolorna har visat sig vara en god väg att vänja barnen vid gemenskap och leda deras aktivitet och förströelsebehov i utvecklande och sunda banor. Det är därför önskvärt att de får möjlighet att utvidga sin verksamhet.

Samhället skulle kunna markera sin uppskattning av kvinnans arbete i hemmet genom att låta de kvinnor, som under barnens tidiga uppväxtår stannar i hemmet och själva vårdar sina barn, tillgodoräkna sig pensionsår för ATP. Det blir då naturligt att betrakta de barnavårdande åren som en lika väsentlig samhällsinsats som den kvinnorna gör i förvärvslivet. Det kan vara svårt för en kvinna som vårdar minderåriga barn i hemmet att nå upp till de 30 intjänade pensionsår, som är nödvändiga för erhållande av full pension i ATP. Det är ett berättigat önskemål från moderns sida att medan barnen är små, kunna om hon så önskar, avstå från förvärvsarbete för att i stället ägna sig åt deras vård. Pensionssystemet bör inte driva henne att i sådana fall skaffa sig förvärvsarbete. Möjligheter bör därför skapas för henne att förvärva pensionsrätt även under den tid då hon vårdar minderåriga barn i hemmet.

En enligt vår mening tänkbar metod är att man låter kvinna med minderåriga barn intjäna pensionsår utan att tillföras pensionspoäng. Detta kunde ske sålunda att varje helt inkomstlöst år, varunder modern i hemmet vårdar barn under 10 år, räknas såsom ett halvt pensionsår för henne. Dock skulle hon på så sätt kunna intjäna maximalt 10 pensionsår.

I och för sig kunde det ha varit naturligare att räkna med varje vårdnadsår såsom ett helt pensionsgivande år. Med hänsyn till att det här gäller ett helt nytt system och att erfarenhet kan behöva insamlas för ytterligare övervägande av frågan, har vi dock funnit det angeläget att gå fram med viss försiktighet.

Kvinnans förbättrade pensionsförmåner skulle givetvis innebära en ökad belastning på pensionssystemet i dess helhet. Den uppkomna övervältringen skulle emellertid i princip inte skilja sig från sådan som redan förekommer i andra sammanhang.

En annan försäkringsfråga av stor betydelse för barnfamiljerna gäller sjukförsäkring av barn. För familjer där båda föräldrarna förvärvsarbetar uppkommer ofta mycket stora svårigheter då barnen blir sjuka. Antingen måste någon anställas för att vårda barnet eller också måste någon av föräldrarna stanna hemma från sitt eget arbete. De möjligheter som finns att erhålla hjälp av hemsamariter eller barnvårdarinnor är helt otillräckliga. Hur familjen än löser problemet uppstår ofta betydande kostnader, antingen i form av ersättning till anställd vårdare eller i form av inkomstbortfall för någon av föräldrarna. Enligt vår mening är det motiverat att skapa möjlighet till frivilliga barnförsäkringar inom den allmänna sjukvårdsförsäkringens ram, varvid försäkringsbeloppet skulle vara avsett just för att i valfri form bekosta vården av det sjuka barnet.

I debatten om stödet till barnfamiljerna betonas, enligt vår uppfattning, alltför ensidigt gränsen mellan barnfamiljer och barnlösa. Lika betydelsefull är skillnaderna i ekonomisk påfrestning mellan större och mindre barnfamiljer. Storfamiljernas problem har knappast tillräckligt uppmärksamats. Vi vill därför aktualisera frågan om särskilt stöd till familjer som har tre eller flera barn. Det finns tecken som tyder på att de stora familjernas situation relativt försämrats i förhållande till andra grupper. Ätminstone delvis torde detta hänga samman med att i vår tids alltmer rationaliserade marknadsförhållanden alltför nödenheter — bostäder, transportmedel, livsmedelsförpackningar m. m. — dimensioneras för »normalfamiljer» med högst två barn. Här sätter de långa seriernas prispressande effekt in, medan de större familjerna i stor utsträckning i sin hushållning hamnar utanför de långa seriernas ekonomi. Den naturligaste vägen att tillgodose storfamiljernas berättigade intressen vore enligt vår mening att hänsyn togs till barnantal vid beskattningen. Differentierade barnbidrag, som utgår med högre belopp för tredje och följande barnet i familjen, är en annan möjlig utväg. Ett särskilt »storfamiljebidrag» kunde också tänkas.

Till sist vill vi peka på en form av familjestöd som, på grund av olämpligt utformade regler, inte fungerar tillfredsställande. Vi syftar på familjebostadsbidragen, där särskilt reglerna att bidrag inte kan utgå vid på visst sätt definierad trångboddhet ofta får orimliga konsekvenser. Att en familj som redan åtnjuter familjebostadsbidrag för att få behålla bidraget måste skaffa större bostad om barnantalet ökas är i och för sig rimligt med tanke på förmånens ursprung-

liga motivering att bl. a. stimulera till höjd utrymmesstandard. Men förutsättningen för att regeln skall kunna accepteras är en fri bostadsmarknad med verklig valmöjlighet. Att förlora bostadsbidraget därför att en större bostad inte står att få eller därför att den blir så dyr att familjen, även med bibehållet bidrag, inte har råd att hyra den, ter sig klart orättvist. I sådana fall bör familjen få behålla familjebostadsbidrag för den bostad man har, utan hänsyn till att den är för liten för den större familjen, under förutsättning att bidragstagaren icke kan skaffa annan större och för familjen lämpligare bostad. Dock bör bidragsbeloppet inte ökas på grund av det ökade barnantalet.

Under återopande av vad som ovan anförts hemställer vi,

att riksdagen måtte besluta

att i skrivelse till Kungl. Maj:t erinra om vikten av att pågående utredningsarbete på familjepolitikens område samordnas och tidsplaneras på sådant sätt, att hela materialet kan överblickas och beslut fattas i ett sammanhang;

att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag med beaktande av vad i motion anförts om rätt för hemarbetande kvinnor att tillgodoräkna sig pensionsår inom ATP för år då de vårdar barn i de tidigare uppväxtåren;

att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag med beaktande av vad i motionen anförts om införandet av frivillig barnsjukförsäkring inom den allmänna sjukförsäkringen; samt

att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag med beaktande av vad i motionen anförts om särskilt stöd till större familjer.

Stockholm den 26 januari 1966

Gösta Bohman

Rolf Eliasson

Astrid Kristensson

Tage Magnusson

Carl Eric Hedin

Hans Nordgren

Bo Turesson

Karin Wetterström